

Fritzeo Lentzen-Deis, *Das Markus-Evangelium. Ein Kommentar für die Praxis*, hrsg. von Eleonore Beck, Gabriele Miller, Stuttgart 1998, Katholisches Bibelwerk, ss. XII + 363.

Zmarły w r. 1993 w wieku 65 lat Fritzeo Lentzen-Deis był profesorem egzegezy Nowego Testamentu i judaistyki w Wyższej Szkole St. Georgen we Frankfurcie nad Menem oraz w Instytucie Biblijnym w Rzymie. Jego komentarz do Ewangelii Marka powstawał przez wiele lat w toku dyskusji prowadzonych w zespole międzynarodowym Projekt Interkulturalnej Egzegezy. Zainicjowany przez F. Lentzena-Deisa zespół skupia nie tylko egzegetów, lecz także teologów, duszpasterzy, osoby zakonne i świeckie z krajów Ameryki Łacińskiej, Europy i Dalekiego Wschodu. Należy do niego około 70 członków z ponad 40 krajów. Wymieniają oni swoje doświadczenia i prowadzą dyskusje, których celem jest przygotowanie materiałów do redakcji komentarzy biblijnych o charakterze interkulturalnym. Te same cele miał na uwadze autor komentarza do Ewangelii Marka. W chwili jego śmierci przygotowana już była do druku hiszpańska wersja komentarza, która ukazała się w r. 1994 w Bogocie. Wersja niemiecka nie jest tłumaczeniem wydania hiszpańskiego (w tym czasie wyszło już drugie wydanie hiszpańskie). Zredagowali ją uczniowie F. Lentzena-Deisa na podstawie jego rękopisów z uwzględnieniem wersji hiszpańskiej (s. XII).

Podstawą komentarza jest ogólnie przyjęty w krajach języka niemieckiego tekst, tzw. *Einheitsübersetzung*. W tych miejscach, gdzie odbiega on od tekstu oryginalnego, autor zwraca uwagę na różnice i tłumaczy je. Egzegezę poprzedza krótkie i zwięzłe przedstawienie treści wydzielonego fragmentu oraz jego znaczenie teologiczne. Wprowadzenia te mają raczej charakter pastoralny i często pomijają centralne aspekty teologiczne. Na przykład w uzdrowieniu teściowej Piotra (Mk 1,29–31) autor akcentuje gościnność (s. 27), a pomija głębsze znaczenie teologiczne — obecność Chrystusa w prywatnym domu, w życiu ludzi, znaczenie modlitwy wstawienniczej, rola kobiety w Kościele.

Metoda interpretacji tekstu Ewangelii Marka zastosowana w komentarzu została określona jako metoda pragma-lingwistyczna (s. VIII–IX). W metodzie tej — jak objaśniają redaktorki książki — chodzi o ustalenie warunków, w jakich następuje komunikacja pomiędzy autorem i adresatami. Inaczej: jakie cele miał na uwadze autor, co pragnął on czytelnikom zakomunikować, do czego przekonać, czego od nich oczekuje, jakim językiem posługuje się, aby ich pozyskać dla swoich poglądów (s. IX). Metoda pragma-lingwistyczna F. Lentzena-Deisa jest znana w egzegezie jako metoda lingwistyczna lub semiotyczna i polega na przeprowadzeniu trzech kolejnych działań badawczych: analizy syntaktycznej tekstu, analizy semantycznej i analizy pragmatycznej. Te same działania metodyczne starał się zastosować autor komentarza, a celem jego opracowania było ustalenie procesu komunikacji pomiędzy autorem tekstu Ewangelii Marka i jej współczesnym czytelnikiem. Analiza syntaktyczna bada kształt tekstu, jego formę i strukturę. Semantyka określa znaczenie i treść tekstu, bada jego linie znaczeniowe, natomiast pragmatyka szuka odpowiedzi na pytanie, co autor chce przekazać, do jakiego działania lub postawy pragnie skłonić

czytelnika. Lektura komentarza może jednak rozczarować czytelnika obeznanego z metodą lingwistyczną, który oczekuje naukowo przeprowadzonych analiz: syntaktycznej i semantycznej.

Analiza syntaktyczna ogranicza się zasadniczo do graficznego przedstawienia przyjętej przez autora struktury. Każda perykopa jest obramowana i podzielona na jednostki strukturalne. Daje to przejrzysty obraz budowy tekstu i zwraca uwagę czytelnika na słowa kluczowe. Teksty, które zdaniem autora mają szczególne znaczenie zostały ujęte w ramki. Niektóre teksty, zwłaszcza charakterystyczne logia Jezusa lub cytaty ze Starego Testamentu, zostały umieszczone w podwójnych ramkach. Graficzny obraz struktury uzupełnia opis budowy perykopy (*Gliederung*). Na ogół budowa każdej perykopy została przedstawiona bardzo przejrzysto i szczegółowo. Jest to szczególnie widoczne w przypadku krótkich tekstów, jak na przykład opis pierwszego wystąpienia Jezusa (Mk 1,14–15; s. 14–15). Ten dwuwierszowy tekst został podzielony na cztery segmenty. Z drugiej strony struktury niektórych fragmentów są bardzo uproszczone, jak na przykład opis cudownego nakarmienia pięciu tysięcy (Mk 6,35–44, s. 147–148), czy fragment mowy Jezusa o naśladowaniu i drodze krzyżowej ucznia (Mk 8,34–9,1; s. 191–192).

Druga część komentarza każdej perykopy nosi tytuł: Objasnienie tekstu (*Erklärung zum Text*). Ta część miała być poświęcona semantyce, lecz analiza semantyczna została tu potraktowana marginesowo, co tłumaczy pastoralne przeznaczenie komentarza. Uwagi semantyczne znajdują się na przykład w perykopie Mk 1,35–39. Jezus wyraża zamiar opuszczenia Kafarnaum i głoszenia Ewangelii w całej Galilei. Autor komentując w. 35, zwraca uwagę na występowanie w tekście czterech czasowników, które akcentują czynność „wyruszenia” do głoszenia Ewangelii (s. 33). W tej części komentarza przeważają jednak objaśnienia. Są one zazwyczaj bardzo krótkie, lecz uwzględniają ważniejsze biblijne odniesienia intratekstualne oraz intertekstualne. Na przykład, komentując tekst Mk 1,35, autor wskazuje aż 8 tekstów starotestamentowych oraz dwa fragmenty z drugiej Ewangelii. Intrateksty oraz interteksty mogą być bardzo przydatne w korzystaniu z komentarza w pracy pastoralnej.

Pragmatyka w komentarzu F. Lentzena-Deisa zajmuje centralne miejsce, jest charakterystyczną i oryginalną cechą tego komentarza, co podkreśla już jego podtytuł: *Kommentar für die Praxis*. Jest to trzecia część analizy każdego fragmentu, zatytułowana Impulsy do działania (*Handlungsimpulse*). Analiza pragmatyczna interpretowanych perykop uwzględnienia następujące czynniki:

- 1) dalszy i bliższy kontekst badanego fragmentu;
- 2) kontekst sytuacyjny perykopy;
- 3) identyfikacja czytelnika — odbiorcy tekstu z aktorami opowiadania.

Warto tu przytoczyć kilka przykładów. W związku z analizą Mk 1,35–39 F. Lentzen-Deis proponuje dwie możliwe identyfikacje czytelnika z aktorami opowiadania: z Jezusem i z Piotrem. Jezus pragnie opuścić Kafarnaum i głosić Ewangelię w innych miastach Galilei, natomiast Piotr usiłuje Go zatrzymać w Kafarnaum, tłumacząc, że ludzie Go szukają. Jezus pragnie uczniów z niezwykłą delikatnością odwrócić od egoistycznych interesów. Jest to wskazówką dla czytelnika, aby z taktem odnosił się do innych (s. 34–35). Piotr i jego otoczenie reprezentują interesy mieszkańców miasta, którzy nie troszczą się o potrzeby innych (s. 35). W analizie pragmatycznej opowiadania o powołaniu celnika Lewiego i uczie Jezusa z grzesznikami (Mk 2,13–17) autor stawia czytelnikowi następujące pytania: 1) Jakie oddziaływanie w obecnych czasach mogą mieć słowa Jezusa na temat

Jego posłannictwa wobec grzeszników? Czy współczesny uczeń Chrystusa stosuje się do nich? 2) Czy uczeń Jezusa nie identyfikuje się przypadkiem z faryzeuszami, krytykującymi postawę Chrystusa i nie dyskryminuje grzeszników lub tych, którzy znajdują się poza wspólnotą? (s. 51). Szereg interesujących impulsów wskazuje również analiza pragmatyczna opowiadania o uzdrowieniu opętanego epileptyka (Mt 9,14–29): 1) uczeń Jezusa, który pragnie uzdrowić i wyzwalać, spotyka się z opozycją; 2) uczniowie nie są w stanie uzdrowić epileptyka, gdyż nie mają silnej wiary; 3) ojciec chłopca prosi o umocnienie swojej wiary oraz pragnie wyzwolić się z egoizmu; 4) Jezus przywraca chorego swoją mocą do życia; czy również czytelnik doświadcza Jego mocy? 5) opowiadanie kończy logion Jezusa o mocy modlitwy.

Uważna lektura dzieła F. Lentzena-Deisa prowadzi do wniosku, że chociaż powstał on w wyniku dyskusji, w których brali udział przedstawiciele niemal wszystkich regionów świata i postawił sobie ambitny cel stworzenia komentarza o charakterze interkulturalnym, to jednak jest on ukierunkowany na problematykę Ameryki Łacińskiej i teologii wyzwolenia. Zawiera jednak szereg cennych wskazówek i myśli, które można z powodzeniem wykorzystać również w krajach Europy, w tym także i w Polsce. Czy wobec tego wskazane byłoby tłumaczenie komentarza na język polski? Wydaje się, że nie jest to konieczne. Komentarz F. Lentzena-Deisa może jednak być wzorem dla stworzenia podobnego komentarza lepiej uwzględniającego polską sytuację. Byłoby też bardzo pożądane stworzenie szerszego polskiego zespołu dyskusyjnego biblistów, duszpasterzy, osób zakonnych i świeckich na wzór Projektu Interkulturalnej Egzegezy, w którym można by przedyskutować pragmatykę nie tylko Ewangelii św. Marka, lecz także innych ksiąg Pisma św. W wyniku takich dyskusji można by dopiero pokusić się o zredagowanie odpowiednich komentarzy dla celów duszpasterskich.

Ks. Janusz Czernski